

A.ELYAR

## GÖYGÖZ

چشم آبی

Behnam, Məsud, Ruhi, Təhminə,  
və başqa uşaqlara



Nə qədər çalışdım unudum onu,  
bir o qədər çox yadıma düşdü.  
Nə qədər qaçdım əlindən onun ,  
bir o qədər çox toruna düşdüm.

Canımda yuva saldı,  
içimdən yonub yedi,  
çıxartdı boşluğa puça məni.

Onu aramağım gərəklidir,  
bu boş böyürlərin birində,  
bəlkə, yaxçı pey aparam

öz puçluğuma mən...

Dar qaranlıq dustaq otağında, mənə bir gubba-gub səsi yuxudan oyatdı. Birisi qonşu otaqda duvarı döyürdü.

Onun qabağında, məndə döyüb bildirdim ki, " hən, məndə varam. Burada da birisi var".

Və səs kəsildi. Çox gözü yola qaldım, və niyə ki, bəs niyə daha bir səs gəlmir. Ancaq uzun-qıssa səslər başladı. Anladım birisi istəyir mənə danışsın.

Mərs əlif basılə tanış idim:

«Adın?»-soruşdum.

«Anı.»

Onu tanımadım. Belə bir ad heç zaman qulağıma dəyməmişdi. Elə bildim çaşmışam. İkinci, üçüncü yol da soruşdum, amma o genə də dedi, «Anı.»

«Xarici?»-soruşdum.

«Yox! Qız, öyrənci.»

«Göygöz?»

«Hən.»

«Urmu, müəllim. Təbriz, öyrənci?»

«Hən. »

«Fəransa, dil, müəllimli?»

«Hən.»

«Niyə burda?»

«Onlar gətirib.»

«Niyə?»

«Bilmirəm.»



Onu tanıdım. Adını bilmirdim. Heç vaxt istəməmişdim birinin adını biləm. Buna görə ki, “soruşmada”, dostun adını qorumaq çox çətin idi. Yoldaşlar qondarma adlarla biri-birini çağırardılar, ya da yalnız adamın ləkər biçimini ad edərəkən səslirdilər. Söz gəlişi, Uzun, Cılaz", Göygöz kimi adları işlədərtilər.

O, bizim içimizdə Göygöz adınan tanınmış idi. Bir varlı ailədən idi. Atası ticarət işinə baxardı. Onun bir qıçı daima Fəransada olurdu, bir qıçı da İranda, Urumda. Anı Fəransada dərş oxuyub böyümüşdü. Urmuda - Hünəristan-da Fəransa dilini dərş verirdi, və Təbrizdə də, ədəbiyyat sahəsində təhsil edirdi. O, orta boylu, arıq və mehriban bir qız idi. Əhli qələm, kitab, və ədəbiyyat.

O neçə dil bilirdi, və çoxda yaxcı. Biz bir düzgün adam axtarırdıq yasaq kitabları, Fəransa dilindən çevirmədə, yardımçı olsun. Bu arada dostlar Anı-nı tapmışdılar. O yorulmadan maraqla çox şeyləri bizim üçün tərcümə

elədi. İşi heyvətli, tez və diqqətlə, görürdü. Mətni alırdı əlinə, tərcüməsini oxurdu! Elə ki, baxan heç bilmirdi o, çevirir ya yazının üzündən oxuyur.

«Neçə aydı burdasan?»-ondan soruşdum.

«İki ay.»

İstədi məni tanısın, cavab verdim:

«Səndə burdasan. Pis oldu. »-tanıyıb dedi.

Onun dindiriy cərəyanından soruşdum. Çox işgəncə çəkmişdi. Apandisti partlamış kən bir neçə gün də mərizxanada yatmışdı:

«Təsadüf üzəri diri qaldım. İndi yaxçıyam. Amma öz içimdə çətinliyim var , halım heç xoş deyil.»-dedi.

«İniltin ucadır. Dincin yoxdur! Niyə?»

O tel elədi ki:

«Biz buradan gedərik. Çox şaxlıya bilməzlər. Əllərində bir şey yoxdur. Uşaqlar özlərini çox borclu hiss edirlər, İstirlər işlərin dalısını tutsunlar. Məndə bunu sevirəm, amma çətinliyim var. Bəlkə də bu müşkül məni ayaqdan saldı. Obiri taydan, mən uşaqları çox sevirəm. Hiss edirəm bir dəyərli çevrədə yaşırım.»

Onun arıq və iştahasız olduğunu görmüşdüm. İndi isə rahatsız olduğunu görürdüm. Aydın idi, sağ-səlamət deyil. Stressi var idi, və yeməyə də meylsiz idi. Bu

ələmətləri yaxşı anlayırdım. Buna görə də çox niyaran idim, və onun durumundan qorxurdum. Amma obiri taydan düşünürdüm, yalnız deyil, ailəsi var. Biləsinə yardımçı ola bilərlər. Bunla belə, xəyalım rahat deyildi. Öz-özümə dedim, tutaq ki, o, dərini gizlətdi, ya, yaxın adamları-da bu dərdə düşmüş oldular, onda necə olar? Bu fikir xəyallar “yəqini” məndə pozdu. Düşdüm şəkk inən yəqin arasında bir yanar oda; yandım.

Soruşdum:

«Müşkülün?»

«Qalsın eşiyə.»

«Nə eliyə bilərəm?»

«Anı-nı tap.»

.....Ancaq çox çəkmədi ikimiz də dussaqdan buraxıldıq. Öncə mən, və bir neçə ay sonra o. Amma işlər elə qabağa gəldi ki, daha biz bir-birimizi görə bilmədik. O zamana can ki, bir qonaqlıqda "Anaşa" sözü qulağıma dəydi:

«Nədir?»-soruşdum.

«Anı .»

«Yanı nəmənə?»

«Bir bitkidir.»

«Vay!...»

Qayıtdım, ora-bura telefon elədim, dostlarımla danışdım, Göygözü xəbər aldım:

«Göygöz yoxdu! Ölübdü!»-dedilər.

Dünya başıma fırlandı...

«Niyə?»

«Zəhərliklik!»

Dizlərim boşalıb belim büküldü:

«Vay!... Vay!... Vay!...»

Hıçqırıb ağladım,  
ölümün adını,  
yaşayış, gənclik üzərinə...

Təqsir mənimdir ,  
verdim onu ölümə!...  
Eliyə bilərdim qabağımı alım...günahkaram!...  
Anı onun adı deyildi,  
müşkülünün adıydı!...

Yıxılıb dura-dura işləri irəli sürdük .  
Amma, boş qaldı Anı-nın yeri hər zaman.  
O ki, bu suç hissini  
könlümə əkdı,  
göyərüb gün bə gün,  
qol-qanad açdı.  
Ağuladı bütün  
yaşayışımı mənim!...



## گۆی گۆز

نه قدر چالیشدیم اونودوم اونو،  
بیر او قدر چوخ یادیمما دوشدو .  
نه قدر قاچدیم الیندن اونون ،  
بیر او قدر چوخ تورونا دوشدوم .

جانیمدا یووا سالدی،  
ایچیمدن یونوب یئدی،  
چیخار تدی بوشلوغا پوچا منی .

اونو آر اماغیم گرکلی دیر،  
بو بوش بؤیور لرین بیرینده،  
بلکه، یاخچی پئی آپارام  
اؤز پوچلو غوما من ...

دار قار انلیق دوستاق اوتاغیمدا، منی بیر گوببا-گوب سسی یوخودان  
اویاتدی. بیرسی قونشو اوتاقدان دوواری دؤیوردو. اونون قاباغیندا، منده  
دؤیوب بیلدیردیم کی، " هن، منده و آرام. بورادا دا بیرسی وار . "

و سس کسیلدی. چوخ گوزو یولا قالدیم، و نییاران کی، بس نیه داها بیر  
سس گلیمیر. آنجاق اوزون-قیسسایا سسلر باشلانندی. آنلادیم بیرسی  
ایستیر منله دانیشسین .

مورس الیف باسیله تانیس ایدیم :

„آدین؟“ -سور وشدوم .

„آنی“ .

اونو تانیما دیم. بئله بیر آد هنج زامان قولایما دیمه میشدی. انله بیلدیم  
چاشمیشام. ایکیمجی، اوچومجو یول دا سور وشدوم، اما او گئنه ده دئدی،  
„آنی“ .

„خاریجی؟“ -سور وشدوم .

„یوخ! قیز، اؤیرنجی“ .

„گؤی گوز؟“

„هن“ .

„اورمو، معلم. تبریز، اؤیرنجی؟“

„هن“ .

„فرانسا، دیل، معلیمی؟“

„هن“ .

„نیه بوردا؟“

„اونلار گتیریپ“ .

„نیه؟“



،،بيلميره م“ .

اونو تانيديم. آدینی بيلميرديم. هئچ وخت ايستميشديم بيرينين آدینی بيلم. بونا گوره کی، ،سوروشمادا“، دوستون آدینی قوروماق چوخ چتین ایدی. يولداشلار قوندارما آدلارلا بیرى-بیرینی چاغیراردیلار، یا دا یالنیز آدامین لکر بیچیمینی آد اندرکن سسلییه ردیلر. سؤز گلیشی، اوزون، جیلاز، گۆی گۆز کیمی آدلاری ایشله ده ردیلر .

او، بیزیم ایچیمیزده گۆی گۆز آدیینان تانیمیش ایدی. بیر وارلی عائلهدن ایدی. آتاسی تیجارت ایشینه باخاردی. اونون بیر قئچی دایما فرانسادا اولوردو، بیر قئچی دا ایراندا، اورومدا. آنی فرانسادا درس اوخویوب بؤیوموشدو. اورومدا -هنریستان-دا فرانسا دیلینی درس وئریدی، و تبریزده ده، ادبیات ساحهسینده تحصیل اندیردی. او، اورتا بویلو، آریق و مهربان بیر قیز ایدی. اهله قلم، کیتاب، و ادبیات .

او نئچه دیل بیلیردی، و چوخدا یاخجی. بیز بیر دوزگون آدام آختاریردیق یاساق کیتابلاری، فرانسا دیلیندن چئویرمهده، یاردیمچی اولسون. بو آرادا دوستلار آنی-نی تاپمیش دیلار. او یورولمادان ماراقلا چوخ شئیلری بیزیم اوچون ترجمه ائله دی. ایشی حیرتلی، تئز و دقتله، گؤروردو. متنی آلیردی الینه، ترجمهسینی اوخوردو! انله کی، باخان هئچ بيلمیردی او، چئویریر یا یازنین اوزوندن اوخویور .

،،نئچه آیدی بور داسان؟“-اوندان سوروشدوم .

،،ایکی آی“ .

ایستهدی منی تانیسین، جاواب وئرديم :

،،سنده بور داسان. بیس اولدو. ،،-تانی بیب دئدی .

اونون دیندیریش جریانیندان سوروشدوم. چوخ ایشگهنجه چکمیشدی. آپاندیستی پارتلامیش کن بیر نئچه گون ده مریزخانادا یاتمیشدی :

،،تصادف اوزری دیری قالدیم. ایندی یاخچیبیم. اما اؤز ایچیمده چتینلیم وار ، حالیم هئچ خوش دییل.“-دئدی .

،،اینیلتین اوجادیر. دینجین یوخدور! نیه؟“

او تئل ائلدی کی :

،،بیز بورادان گئدریک. چوخ شاخلییا بیلمز لر. اللرین ده بیر شئی یوخدور. اوشاقلار اؤزلرینی چوخ بورجلو حییسس انڈیر لر، ایستیر لر ایشلرین دالی سینی توتسونلار. منده بونو سئویرم، اما چتینلیم وار. بلکه ده بو موشکول منی آیاقدان سالدی. اوبیری تایدان، من اوشاقلاری چوخ سئویرم. حییسس انڈیرم بیر دیرلی چئوره ده یاشیرام.“

اونون آریق و ایشتها سیز اولدو غونو گؤرموشدوم. ایندی ایسه راحتسیز اولدو غونو گؤروردوم. آیدین ایدی، ساغ-سلامت دئییل. ایسترنس سی وار ایدی، و نیمهیه ده منیل سیز ایدی. بو علامتلی یاخشی آنلا بیردیم. بونا گؤره ده چوخ نیاران ایدیم، و اونون دورومون دان قورخوردوم. اما اوبیری تایدان دوشونوردوم، یالقیز دئییل، عائله سی وار. بیله سینه یاردیمچی اولا بیلر لر. بونلا بئله، خیالیم راحت دئییلدی. اؤز-اؤزومه دئدیم، توتاق کی، او، دردینی گیزلندی، یا، یاخین آدمالاری-دا بو درده دوشموش اولدولار، اوندا نئجه اولار؟ بو فیکیر خیاللار ،،یقینی“ منده پوزدو. دوشدوم شکک اینن یقین آراسیندا بیر یانار اودا؛ یاندیم .

سوروشدوم :

،،موشکولون؟“

،،قالسین انشییه.“

،،نه ائلییه بیلرهم؟“

،،آنی-نی تاپ.“

.....

آنچاق چوخ چکمه دی ایکی میز ده دوسساق دان بوراخیلدیق. اؤنجه من، و بیر نئجه آی سونرا او. اما ایشلر ائله قاباغا گلدی کی، داها بیز بیر-بیریمیزی گؤره بیلمدیک. او زامانا جان کی، بیر قوناق لیقدا "آناشا" سؤزو قولایما دیدی :

،،نه دیر؟“-سوروشدوم .

،،آنى“.

،،يعنى نمنه؟“

،،بیر بیتكى دیر“.

،،وای“...!

قايبتدیم، اورا-بورا تئلفون انلديم، دوستلاريملا دانیشدیم، گۆی گۆزو خبر  
آلديم :

،،گۆی گۆز یوخدو! اولوبدو!“-دندیلر .

دونیا باشیما فیرلاندى ...

،،نيه؟“

،،زهرلى ليك“!

دیزلريم بوشالیب بنلیم بوکولدو :

،،وای!...وای!...وای“...!

هیچقیریب آغلادیم،

اولومون آدینی،

یاشاییش، گنجلیک اوزرینه ...

تقسیر منیمدیر ،

وئردیم اونو اولومه ...!

انلییه بیلردیم قاباغینی آلیم...گوناهکارام ...!

آنى اونون آدى دئییلدی،

موشکولونون آدیدى ...!

بیخیلیب دورا-دورا ایشلری ایرلی سوردوک .

اما، بوش قالدى آنى-نinin يئرى هر زامان .

او كى، بو سوچ حيس سيني

كۈنلۈمه اكدى،

گۈيريب گون به گون،

قول-قاناد آچدى .

آغولادى بوتون

ياشايشىمى منيم!...

## چشم آبی

برای بهنام، مسعود، روحی، تهمینه  
و دیگر بچه ها



هر چه بیشتر سعی کردم فراموش اش کنم، بیشتر برایم زنده شد. هر چه بیشتر کوشیدم از چنگ اش بگریزم، بیشتر خود را اسیرش یافتم. در جانم لانه کرد. مدام مرا از درون خورد و تراشید. تهی و پوچم کرد. باید آن را در یکی از این تهی گاهها و ارسی کنم، تا بهتر بتوانم به پوچی خود پی ببرم.

صدای گوب-گویی که درون سلول تنک و تاریکم پیچیده بود، از خواب بیدارم کرد. کسی از سلول بغلی مشت بر دیوار میکوبید. متقابلاً پاسخ دادم که "بله هستم؛ اینجا هم یکی هست". بعد صدا قطع شد. منتظر ماندم. خیلی. و نگران از اینکه چرا جواب نمی دهد. عاقبت صداهای کوتاه و بلند شروع شد. فهمیدم کسی میخواهد با من صحبت کند. با زبان مورس آشنا بودم.

پرسیدم: اسمت؟

«آنی.»

نشناختم اش. اصلاً چنین اسمی هرگز به گوشم نخورده بود. فکر کردم شاید اشتباهی فهمیده ام. دوباره و سه باره پرسیدم و او هر بار جواب داد:

« "آنی" .  
 «خارجی؟»  
 « نه! ..... دختر - دانشجو - آموزگار.»  
 « چشم آبی؟ »  
 «آره.»  
 «دانشجو - تبریز - معلم - اورمیه؟»  
 «بله.»  
 «فرانسه بلدی؟»  
 «بله.»  
 «چرا اینجا؟»  
 «آنها آورده اند.»  
 «چرا؟»  
 «نمیدانم.»

او را شناختم. اسم اش را نمیدانستم. یعنی هیچوقت نخواستہ بودم اسم کسی را به خاطر بسپارم. چون حفظ نام دوست به هنگام بازجویی بسیار سخت بود. معمولاً دوستان اسامی مستعار معمولی، و یا تنها قیافه ها را به خاطر می سپردند؛ و نامهایی که خود به قیافه ها میدادند. مثل "اوزون=دراز" یا «جیلاز=لاغر»، " گوی گوز=چشم آبی" و مانند اینها. او بین ما با نام «گوی گوز» شناخته شده بود. از خانواده ی ثروتمندی بود که پدرش تجارت میکرد.

همیشه یک پایش در فرانسه بود و پای دیگرش در ایران و اورمیه. آنی در فرانسه درس خوانده و بزرگ شده بود و در اورمیه - هنرستان-زبان فرانسه تدریس میکرد. در تبریز هم رشته ادبیات را دنبال می نمود. دختر لاغر و قد متوسط و مهربانی بود. و اهل کتاب و قلم و ادبیات. مسلط به چند زبان. ما در پی آدم مطمئنی بودیم که در ترجمه ی برخی کتابهای ممنوعه، از زبان فرانسه، یاریمان کند. این بود که دوستان او را یافته بودند. با علاقه خستگی نا پذیر می مطالب بسیاری را برای ما برگرداند. وقتی متن اصلی را به دست میگرفت متن ترجمه را قرائت و دیکته میکرد. کارش شگفت انگیز دقیق و سریع بود.

از او پرسیدم:  
 «چه مدته اینجاایی»  
 « دو ماه.»

خواست خودم را معرفی کنم. کردم. شناخت و گفت:

« بد شد. تو هم اینجا ای! »

از جریان باز جویی اش پرسیدم. خیلی شکنجه اش کرده بودند. اپاندیس اش پاره شده بود و مدتی را در بیمارستان گذرانده بود. گفت:

- تصادفاً زنده ماندم. حالا بهترم. اما خودم مشکل دارم و حالم هیچ خوب نیست.

« صدای ناله ات بلند است و آسایش نداری. چرا؟ »

او تلگرافی توضیح داد :

«از اینجا میریم. زیاد نمی توانند ما را نگهدارند. چیزی در دست شان

نیست. بچه ها خیلی احساس وظیفه میکنند و دوست دارند که کارها

ادامه یابد. منم دوست دارم. اما نمی توانم یاری کنم ، با خودم مشکل

دارم. سخت. شاید هم مرا از پای در بیاورد! از سوی دیگر بچه ها را

خیلی دوست دارم. احساس میکنم در محیطی هستم که ارزش

زندگی دارد. »

لاغری و کم اشتهایی او را دیده بودم و اکنون ناآرامی و ناراحتی اش را

میدیدم. روشن بود که تندرست نیست. استرس داشت و بی میل به

غذا بود. معنی علائم را درک میکردم و از این رو در مورد سلامتی

اش خیلی نگران و وحشت زده بودم. از سوی دیگر فکر کردم تنها نیست.

خانواده اش میتوانند کمک اش کنند.

با این همه خیالم راحت نبود. با خود گفتم "اگر درد را پنهان کند، و یا

زدیگانش نیز ، همین مشکل او را داشته باشند ، چه؟! به چیزی یقین

نداشتم. افتاده بودم به ورطه ی شک و یقین؛ و می سوختم.

پرسیدم:

«مشکل؟»

« باشد برای بیرون.»

«چه کار میتونم انجام بدم؟»

«آنی را پیدا کن.»

..... سرانجام هر دو آزاد شدیم. نخست من و چند ماه بعد او. ولی کارها

طوری پیش آمد که نتوانستیم همدیگر را ببینیم. تا اینکه در یک مهمانی

کلمه ی «آناشا» به گوشم خورد.

«پرسیدم یعنی چه؟»

«آنی.»

«یعنی چه؟»

«گیاهی ست!»

«وای!...»

برگشتم . به این جا و آنجا زنگ زدم . با دوستانم تماس گرفتم گفتند :

«چشم آبی دیگر نیست! مرده!»

دنیا بر سرم خراب شد...

«چرا؟»

«مسمومیت.»

زانوادم سست شد و کمرم شکست:

«نه!..نه!..نه!..!»

و حق حق گریستم . نام مرگ را . بر روی زندگی و جوانی.

تقصیر من بود که گذاشتم مرگ او را ببرد!...میتوانستم مانع اش بشوم.

می توانسم ...گناهکارم!...آنی نام او نبود. مشکل او بود!...

افتان و خیزان به کوششهای خود ادامه دادیم. اما جای آنی همیشه بین ما

خالی ماند...

احساس گناهی که او بر دلم کاشت رشد کرد، و روز به روز بزرگ و

بزرگتر شد.

و سرتاسر زندگی مرا زهر آلود نمود!...